

UNOSNI PREKOGRAICNI SVERC

Za nezaposlene u Raskoj, krijumcarenje robe preko granice izmedju Srbije i Kosova predstavlja "pojas za spasavanje".

Brdovitim predelima u podnozju Kopaonika, najvece srpske turisticke atrakcije, vijuga administrativna granica izmedju Kosova i Srbije, nevidljiva za oko vecine posetilaca.

Jednako su nevidljivi vredni i dobro organizovani sverceri koji prenose robu i stoku preko granice uprkos organima srpskih vlasti i medjunarodnih institucija koje kontrolisu kosovsku stranu granice.

"Prebacujemo secer, motorno ulje, pilece batak i belu tehniku sa Kosova u Srbiju", kaze 26-godisnji Milan, koji je zvanicno nezaposlen, ali se poput mnogih drugih njegovih sugradjana iz Raske izdrzava od sverca. "U suprotnom smeru prebacujemo stoku, pivo, cokoladu i prehrambenu robu", dodaje on.

Ova vrsta trgovine je uslovljena razlikama u ceni razlicitih proizvoda na obe strane granice.

Pilecih bataka ima u izobilju na Kosovu, a jeftiniji su nego u Srbiji. Sa cokoladom i pivom je drugacija situacija jer prodaja ove robe na Kosovu bez placanja carina na granici donosi svercerima ozbiljan profit.

Prema "Milanu" - sto nije njegovo pravo ime - roba se utovaruje u vozila u nepristupacnm oblastima, pri cemu se koriste ruske lade jer "ova kola mogu da ponesu poveliki teret".

Roba se prenose preko brada na granici u kolima ili peske, dok se kabastiji proizvodi prevoze traktorom. Ostala roba se uglavnom svercuje u kamionima preko zvanicnih prelaza na administrativnoj granici. Uglavnom su to secer i cigarete.

Nije iznenadjujuce sto se tako puno mladih ljudi iz Raske okrenulo svercu da bi zaradili za zivot.

Lokalna privreda u gradu od 10.000 stanovnika - opstina ima 27.000 - je propala.

Lokalna drzavna preduzeca, kao sto su fabrika kragujevacke proizvodjaca automobila "Zastava", potom rudarsko preduzece "Suva ruda", metalursko preduzece "Progres", potom fabrika plasticnih proizvoda "Etex", koje su nekada zaposljavale na hiljade ljudi, su sada zabravile svoje kapije.

Podaci opstinskog zavoda za statistiku pokazuju da je 4.500 - skoro trecina - od 17.000 radno sposobnih lica u Raskoj zvanicno bez posla.

Dodatnih 430 ce uskoro izgubiti radna mesta jer su njihova preduzeca pod stecajem.

Milan je jedan od mnogih ljudi u Raskoj koji su stvari uzeli u svoje ruke umesto da ceka da vlada pronadje neko resenje za njega, i pridruzio se onome sto naziva "pogranicnim mravima".

"Natempiramo prelazak preko granice ujutro oko sedam sati jer tada je smena, pa policajci sidju na punkt, i tada je 'najcistije' i najbezbednije za prelazak", kaze Milan.

"Pogranicni mravi" salju napred prazan auto, ili "cistac", dok se vozilo sa robom nalazi na bezbednoj udaljenosti pozadi sto omogucava "cistacu" da ih upozori na bilo kakvu zasedu. Cistaci dobijaju deset evra plus gorivo.

Postavlja se i "izvidjac" na stratesko mesto na granici nekoliko sati pre dolaska vozila da bi osmatrao kretanje policije i javljao svaku promenu kretanja policije i bilo cega sumnjivog. Izvidjac takodje dobija deset evra.

Ustaljeno je verovanje da sverceri uglavnom rade nocu, ali Milan kaze da je to besmislica.

"Noc je daleko teza za rad", kaze on. "Tek tu moramo da otvorimo cetvore oci jer se vozimo bez svetala po sumi, njivama, livadama i kamenju".

Prema Milanu, sverceri uglavnom koriste mrezu zapustenih sumskih puteva koji se probijaju kroz sumu u pogranicnom pojasu i idu u razlicitim smerovima.

Prvi ide preko sela Rudnica gde se izlazi na Kopaonik i ide se prema Brusu i istocnoj i juznoj Srbiji za Krusevac i Nis. Drugi put prolazi kroz selo Gnjljica i nastavlja ka Kraljevu, Cacku, Gornjem Milanovcu, centralnoj Srbiji i Beogradu. Treci put ide kroz selo Batnjik i izlazi pravo na sandzacki region i zapadnu Srbiju.

Jedan od razloga zbog koga vlasti u Raskoj nisu uspeli da suzbiju ovu vrstu nelegalne trgovine je – kako tvrdi Milan – cinjenica da su i sami duboko umesani u to.

"Mi smo ti sitne ribe u tome", kaze Milan. "Policajci tu kolo vode. Prevoze preko granice pune kamione robe. Ljudi kazu da je bolje biti policajac na pogranicnom punktu nego ministar u vladi".

Policija, naravno, demantuje u potpunosti ovakve navode. U policijskoj stanici u Kraljevu, koja pokriva sandzacki region, rekli su IWPR-u da istrazuju navode prema kojima su policajci umesani u prekogranicni sverc robe. "Nema dokaza o tome za sada, ali cini se sve sto je moguće da se obustavi nelegalna trgovina", izjavila je portparol kraljevske policije.

"Mi proveravamo sve navode koje smo dobili, cak i one anonimne".

Medjutim, jedan policajac iz Raske koji je zeleo da ostane anonimn, je izjavio za IWPR da tvrdnje o korupcije medju policajcima na granici imaju osnova.

"Cinjenica je da je pogranicna zona kao Sicilija, a i cinjenica je da je policijski punkt kao Palermo", dodaje on, aludirajuci na poslovicno korumpirani jug Italije.

Ovaj policajac kaze da uz tako male policijske plate – prosečna plata iznosi izmedju 300 i 350 evra mesечно – ne iznenadjuje sto neki policajci rado pristaju na podelu kolaca sa svercerima.

"Dok se ja igram zmurke sa malim svercerima, oni prave dogovore sa velikim krijumcarima koji prenose robu u kamionima preko granice", pozalio se on.

Na kosovskoj strani granice, IWPR nije nasao nikoga ko bi bio spreman da bilo sta kaze o svercu. Na kosovskom granicnom punktu, jedan policajac Ujedinjenih Nacija sa bugarskom zastavom na rukavu nas je uputio ka sedistu kosovske carinske sluzbe.

Tamo smo zatekli jednu sluzbenicu koja nam je rekla da ne nije u mogucnosti da bilo sta komentarisuje jer je pocela da radi tek pre nekoliko dana. "Nisam ovlasцена da vam bilo sta kazem", rekla je ona.

Rade Drmanac, lokalni ekonomista iz Raske, kaze da su siva ekonomija i krijumcarenje proizasli iz ratnih okolnosti na Kosovu i uspostavljanja protektorata Ujedinjenih Nacija.

"Ustanovljavanjem medjunarodnog protektorata 1999. godine stvoreni su uslovi za nelegalni protok robe iz jednog podrucja u drugo", objasnjava on.

"Mnogi ljudi su ubrzo usli u zonu sive ekonomije zaradjujuci za zivot od sverca roba sa Kosova kao sto su cigarete i tehnicka roba".

"Najveci deo krijumcarene robe se obavljao preko brda na motorima, traktorima, cak i zapregama. Sverceri koriste mobilne telefone da bi izbegli policijske zasede".

Prema Drmancu, upadljiva razlika u ceni razlicite robe na Kosovu i u Srbiji predstavlja snazan podsticaj za svercere; tehnicka roba, na primer, je jeftinija na Kosovu nego u Srbiji zbog nizih carinskih dazbina koje je uvela medjunarodna administracija.

Drugi razlog za pojavu svercera je teska ekonomska situacija u oblasti Raske, dodaje on. "Ekonomska aktivnost u Raskoj je svedena na minimum", kaze on. "Sem proizvodnje drobljenog kamena, gotovo da nista drugo i ne postoji".

Predsednik lokalnog odbora Demohriscanske stranke Srbije, DHSS, Lazar Paunovic, poznat u gradu kao borac protiv korupcije, kaze za IWPR da je revoltiran stanjem u ovom malom pogranicnom gradu.

"Posteni ljudi se oslanjaju na hranu i ogrev koji nabavljaju sa sela i uglavnom zive od dugova i nerealizovanih cekova na odloženo placanje", kaze on.

"Istovremeno, mnogi u gradu su se obogatili na svercu droge, cigareta, oruzja... Kako drugacije objasniti takvo bogacenje za tako kratko vreme?"

Paunovic kaze da se zbog nesposobnosti izvrsnih organa lokalne uprave i nesposobnosti policije situacija u opstini sve vise pogorsava.

Na pitanje da prokomentarisu ovaj problem, vecina ljudi u Raskoj samo odmahuju glavom. Oni su podeljeni na one koji se dive smelim poduhvatima svercerima i one koji ih preziru.

Neki, kao Mila, koja zivi od stotinu evra mesечно, u potpunosti razume "pogranicne mrave".

"Da sam mladja, ucinila bih sve sto mogu da pribavim novac za svoju porodicu", kaze ona. "Ljudi tesko zive, a moraju da pronadju nacin da prehrane svoju porodicu".

Manji broj ljudi koji bolje zive nemaju previse razumevanja za svercere. Jovo, privatni preduzetnik, kaze da se sverc ne moze opravdati.

"Ti ljudi bi trebalo da budu iza resetaka", kaze on. "Ja placam svoje poreze, a oni ne placaju nista nikome. Imam velike poslovne troskove i jedva sastavljam kraj s krajem".

Prvoslav Karanovic je pohadjao novinarski program obuke IWPR-a u Novom Pazaru koji je finansirala kancelarija OEBS-a u Beogradu.

Location: Kosovo

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/unosni-prekogranicni-sverc>